

H.P. Lovecraft

Tegen de wereld, tegen het leven

Van Michel Houellebecq verscheen eerder
bij De Arbeiderspers:

Elementaire deeltjes (1999, vert. Martin de Haan)

De wereld als markt en strijd (2000, vert. Martin de Haan)

Lanzarote (2001, vert. Kiki Coumans)

Platform (2002, vert. Martin de Haan)

De koude revolutie (2004, vert. Martin de Haan)

Mogelijkheid van een eiland (2005, vert. Martin de Haan)

Publieke vijanden (met Bernard-Henry Lévy; 2009, vert. Martin
de Haan & Rokus Hofstede)

De kaart en het gebied (2011, vert. Martin de Haan)

Onderworpen (2015, vert. Martin de Haan)

Michel Houellebecq

H. P. Lovecraft

Tegen de wereld, tegen het leven

Vertaald uit het Frans door Martin de Haan

Met een voorwoord van Stephen King,
vertaald door Annoesjka Oostindiër

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

Dit essay verscheen eerder in de bundel *De koude revolutie* van Michel Houellebecq (vertaald door Martin de Haan, De Arbeiderspers, 2004).

Copyright © 1991 Michel Houellebecq
Copyright Nederlandse vertaling © 2004 Martin de Haan/
bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam
Oorspronkelijke titel: *H.P. Lovecraft. Contre le monde, contre la vie*
Oorspronkelijke uitgave: Éditions du Rocher
Copyright *Lovecraft's Pillow* (voorwoord) © 2004 Stephen King/
Nederlandse vertaling: © 2015 Annoesjka Oostindiër
(Oorspronkelijke uitgave Believer Books/McSweeney's)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam.*

Omslagontwerp: Studio Ron van Roon

ISBN 978 90 295 3954 8 / NUR 302

www.arbeiderspers.nl
www.houellebecq.nl

Inhoud

Voorwoord *Lovecrafts kussen* – Stephen King 7

H.P. Lovecraft. Tegen de wereld, tegen het leven

Vooraf 21

Eerste deel: Een andere kosmos 25

Tweede deel: Aanvalstechnieken 41

Derde deel: Holocaust 81

Voorwoord

Lovecrafts kussen

Michel Houellebecq's tamelijk lange essay *H.P. Lovecraft. Tegen de wereld, tegen het leven* is een opmerkelijke combinatie van kritisch inzicht, vurige steunbetuiging en meevoelende biografie – een soort erudiete liefdesverklaring, misschien wel 's werelds allereerste echt cerebrale liefdesbriefje. De vraag is natuurlijk of het onderwerp zo'n rijke en onverwacht creatieve explosie verdient, terwijl dit werkterrein meestal uitblinkt in oersaai, met voetnoten doorspekte verhandelingen. Is deze al lang geleden overleden pulpblad-Johnson wel zo'n Boswell waard? Houellebecq betoogt dat H.P. Lovecraft zo iemand inderdaad verdient en dat hij er nog heel erg toe doet, ook in de eenentwintigste eeuw.

Het toeval wil dat ik het daar geheel mee eens ben.

Heeft u zichzelf weleens bang gemaakt?

Die vraag heeft elke schrijver wiens oeuvre vreemde, bovennatuurlijke of macabere elementen bevat weleens gehoord, en meer dan eens. Ik ben ervan overtuigd dat H.P. Lovecraft daar ook mee geconfronteerd is, en dat hij de vraagsteller, ook al was hij de zoveelste, vast en zeker op zijn gebruikelijke plechtstatige en hoffelijke manier te woord stond. Hij zou zeker niet met een wedervraag hebben geantwoord, zoals een van de schrijvers bij een World Horror Convention waar ik een paar jaar geleden was: 'Heb ik weleens moeten pissen?'

Plat? Ja, maar op zich geen verkeerd antwoord. Want elke schrijver die met enige regelmaat in deze tak van de literatuur actief is zal zichzelf weleens bang hebben gemaakt. Mannen

die hun hele leven in een kolenmijn hebben gewerkt, moeten hoesten. Gitaristen hebben eelt op hun vingertoppen. Mannen en vrouwen die hun dagen achter een bureau slijten lopen op middelbare leeftijd vaak wat krom. Dat is het risico van het vak. Voor de horrorauteur is af en toe bang zijn op de momenten dat je verbeelding bijzonder goed op dreef is ook zo'n beroepsrisico. Dat hoort nu eenmaal bij het vak en voor de meesten van ons die in dat vak werken, zijn de rillingen die je af en toe over de rug lopen niet opzienbarender dan hoesten voor een mijnwerker of eelt op de vingertoppen voor een gitariste.

Maar het roept wel een andere vraag op. Vraag een groep schrijvers die zich hebben toegelegd op horror en het bovennatuurlijke of ze ooit een inval hebben gehad die zó eng was dat ze er niet over durfden te schrijven, en je zult hun ogen zien oplichten. Dan heb je het namelijk niet meer over beroepsrisico's, wat saai is. Dan heb je het over het vak zelf, en dat is nooit saai.

Ik heb zelf in ieder geval zeker één zo'n idee gehad. Dat gebeurde toen ik voor het eerst op de World Fantasy Convention was, in het schimmige, antieke 1979. Die WorldCon werd toevallig gehouden in Providence, HPL's geboorteplaats. Op zaterdagmiddag slenterde ik daar een beetje doelloos rond (me natuurlijk afvragend of Lovecraft ooit over diezelfde straten had gelopen) en stuitte op een pandjeshuis. In de etalage prijkte het gebruikelijke assortiment aan blinkende koopwaar: elektrische gitaren, wekkerradio's, klassieke scheermessen, saxofoons, ringen, hangers en geweren, geweren en nog meer geweren.

Terwijl ik naar deze mikmak stond te kijken hoorde ik Meeneer Ideeënman vanuit zijn luie stoel achter in mijn hoofd op eens iets zeggen, zoals hij dat wel vaker placht te doen, om redenen die geen enkele schrijver volgens mij helemaal snapt.¹

1. Ik heb ergens een keer gezegd dat het 'ik heb een idee voor een verhaal'-moment zich voordoet wanneer je heel normale dingen op een totaal andere manier of in een nieuwe gedaante waarneemt. Dat klinkt plausibel, dus de meeste mensen houden hun kop dan wel. En het is ook

En Meneer Ideeënman zei: ‘Stel nou eens dat er een kussen in die etalage zou liggen. Een heel gewoon oud kussen, in een ietwat smoezelige katoenen sloop. En stel dat iemand die nieuwsgierig was naar de reden waarom dat daar was uitgestald – misschien wel een schrijver zoals jij – naar binnen ging om dat te vragen en dat de pandjesbaas hem vervolgens vertelde dat het H.P. Lovecrafts kussen was. Het kussen waar hij elke avond op had geslapen, het kussen waar hij zijn fantastische dromen op had gedroomd,² misschien zelfs wel het kussen waarop hij lag toen hij stierf.’

Lezer, zelfs nu, vijftienvintig jaar later, kan ik me geen enkel ander idee herinneren dat ik zó angstaanjagend vond. Lovecrafts kussen! Het kussen waar zijn lange, smalle hoofd op rustte toen hij zijn laatste adem uitblies! En uiteraard zou de titel van mijn verhaal ‘Lovecrafts kussen’ luiden. Ik vloog terug naar mijn hotel, met het vaste voornemen alle verdere programmaonderdelen van die dag te laten schieten – te weten, twee pannediscussies en een diner – zodat ik dat verhaal kon schrijven. Tegen de tijd dat ik bij mijn hotel aankwam had ik al heel veel details over dat kussen in mijn hoofd zitten. Ik zag de lichtgele zweem van de stof voor me. Ik zag een vaag bruinig rondje, misschien wel veroorzaakt door een beetje speeksel dat tussen die dunne, slapende lippen door uit een mondhoek was gesijpeld. Ik zag een donkerder bruin vlekje, vast en zeker bloed dat uit een neusgat was gedruppeld.

En ik hoorde het zachte geschreeuw van de dromen die erin gevangenzaten. Ja, echt. Het knerpemde geluid van H.P. Lovecrafts nachtmerries.

plausibel en het máákt ook deel uit van dat ‘ik heb een idee’-moment, maar dat is niet het hele verhaal. Alleen kan ik u niet vertellen wat de rest van dat verhaal dan is, zelfs na al die jaren niet. Wat ik u wel kan vertellen, is dat het soms voelt alsof er een kogel door je hersenen gaat.

2. Voor meer over Lovecrafts dromen, waarvan er veel in zijn verhalen zijn verwerkt, verwijs ik graag naar Houellebecq.

Als ik, zoals ik van plan was geweest, meteen met dat verhaal was begonnen, dan ben ik er vrij zeker van dat dat verhaal er nu zou liggen, maar toen ik op de twaalfde verdieping door de gang naar mijn hotelkamer liep, dook er uit een andere kamer opeens een of andere grapjas op die me een biertje in de hand duwde en me naar binnen trok bij een bont groepje vrolijk prattende schrijvers. Daarna volgde de paneldiscussie (dus toch), het etentje (uiteraard), gevolgd door nog veel meer drank (natuurlijk) en gesprekken (dat spreekt vanzelf). HPL ging veel over de tong, en daar deed ik graag aan mee, maar dat verhaal is er dus nooit gekomen.

Later die avond, toen ik in bed lag, dacht ik er weer aan terug, en wat overdag nog zo prachtig leek, werd in het donker opeens iets afschuwelijks. Want ik dacht dus echt aan zijn verhalen, aan de verhalen die in dat lange, smalle hoofd hadden gezeten, aan de gruwelen die alleen door een flinterdun laagje bot van het kussen waren gescheiden. De beste verhalen – ‘de grote teksten’, zoals Houellebecq ze noemt – zijn in de hele Amerikaanse literatuur uniek in hun gruwelijkheid en blijven na al die jaren nog even heftig. Misschien dat Lovecraft halverwege de twintigste eeuw stilistisch gezien één serieuze concurrent had, en ironisch genoeg was dat de *noir*-schrijver David Goodis. Zijn taalgebruik was weliswaar volkomen anders, maar wat hij met Lovecraft gemeen had was zijn onvermogen om te stóppen, om genoeg is genóég te zeggen, en daarnaast had hij de neurotische behoefte om op de steunpilaar van de werkelijkheid te blijven inhakken. Toch is Goodis in de vergetelheid geraakt. Lovecraft niet. Waarom niet? Ik denk dat dat komt doordat de snerpande klank van HPL's dwangimpuls, in tegenstelling tot die van Goodis, in evenwicht werd gehouden door een soort logge poëzie en een bijna bovennatuurlijke verbeeldingskracht. Lovecrafts kreten van afgrijzen zijn namelijk volkomen lucide.

En terwijl ik daar op mijn eigen kussen lag, zonder de slaap te kunnen vatten, vroeg ik me af of ik dat werkelijk allemaal in een verhaal wilde proberen te gieten. Wat een belachelijk idee.

Het proberen en dan falen zou vreselijk zijn. Het proberen en erin slagen zou zo'n enorme hoeveelheid geestelijke energie kosten, om nog maar te zwijgen van l ef, dat geen enkel kort verhaal dat waard was (behalve dan misschien een van Gogol... of Lovecraft zelf). Het vooruitzicht om zo'n ijzingswekkende vondst een hele roman lang te moeten volhouden, zelfs al was het een korte, was op zich al zo afschrikwekkend dat ik er eigenlijk niet eens serieus over wilde nadenken. Ik voelde me als iemand die weleens even van de kliffen in Acapulco zou gaan duiken en die het er waarschijnlijk veilig vanaf had gebracht als hij gewoon was gesprongen na vluchtig te hebben gekeken of hij aan de goede kant van de rotsen stond. In plaats daarvan dacht ik te lang na over de afgrond en de mogelijke gevolgen. En toen was ik dus verloren.

'Lovecrafts kussen' werd niet tijdens dat weekend in Providence geschreven, en daarna evenmin. Beste lezer, mocht u een poging willen wagen, dan draag ik het idee hierbij aan u over... inclusief de nare dromen die ongetwijfeld zullen volgen op elke serieuze poging om zoiets recht te doen. Zelf heb ik geen behoefte meer om in Lovecrafts kussen door te dringen, om de dromen die daar misschien nog vastzitten te bezoeken, en ik heb de indruk dat Michel Houellebecq dat standpunt zou onderschrijven.

In zijn bijzonder onacademische hartstocht doet Houellebecq beweringen die controverse en discussie zullen oproepen. Met sommige punten ben ik het zelf ook niet eens. Is het leven inderdaad pijnlijk en teleurstellend? Pijnlijk zou kunnen kloppen, maar alleen zo nu en dan. Teleurstellend zou kunnen kloppen, maar alleen voor sommige mensen. Is het inderdaad zinloos om nog meer realistische romans te schrijven? In de afgelopen veertien jaar zijn er ongeveer tweeduizend pagina's proza geschreven die erop duiden dat Tom Wolfe daar in ieder geval anders over denkt. Prikkelt de mensheid als zodanig onze nieuwsgierigheid inderdaad nog maar matig? O, mijn beste

Houellebecq! Ik ontmoet elke dag minstens zestig mensen van wie ik er veertig maar wat graag naar huis zou willen volgen om te kijken wat ze daar doen.

Er worden nog andere beweringen gedaan, waarvan misschien wel de meest controversiële te maken heeft met Lovecrafts vermeende gebrek aan belangstelling voor seks en aan sympathie voor Freud.³ Daar zullen we nu verder niet op ingaan, want straks overschaduwde deze inleiding het boek nog! Met elk volgend decennium dat Lovecrafts boeken nog altijd in druk zijn en er zowel in Amerika als daarbuiten steeds meer literatuurcolleges over zijn oeuvre worden gegeven, valt Houellebecqs stelling dat hij een van de belangrijkste Amerikaanse schrijvers van de twintigste eeuw is, hoewel daar best wat tegen in te brengen valt, steeds moeilijker terzijde te schuiven. Lovecrafts *littéraire* belang is wellicht ondergeschikt aan het feit dat HPL – zoals alleen al blijkt uit Michel Houellebecqs hartstochtelijke essay – bij elke opeenvolgende generatie van opgroeiende lezers niet alleen nog steeds *populair* is, maar ook van *wezenlijk belang* voor een verbeeldingskrachtige harde kern die de *fantasy* en *weird fiction* van hún generatie zal schrijven... en al doende de diepste angsten van die generatie in kaart brengt. Ik ben geen voorstander van sociologische analyses als het om literatuur gaat, maar ik denk wel dat de *weird fiction* van elke generatie, die altijd al het neefje (en soms tweelingzus) van de mainstream literatuur is geweest, ons waardevolle inzichten biedt over de samenleving waarin die verschijnt. Als je

3. Het valt goed te verdedigen dat ‘grote teksten’ als ‘The Dunwich Horror’ en ‘At the Mountains of Madness’ vooral en eigenlijk alleen maar over seks gaan en dat zodra Cthulhu in een verhaal van Lovecraft opduikt, we getuige zijn van een enorm grote, moordzuchtige, met tentakels uitgeruste vagina die ruimte en tijd overstijgt. Het is niet mijn bedoeling HPL te bagatelliseren, ik wil er alleen op wijzen dat als je de *Elder Gods* vanuit een psychoanalytisch standpunt bekijkt, vooral vanuit het psychoanalytische standpunt dat gangbaar was in de tijd van HPL, we ons in een freudiaanse heksenketel bevinden.

weet waar een generatie doodsbang voor was (de nachtmerries in het nationale kussen, zeg maar) dan komen heel veel andere juridische, morele, economische en zelfs militaire besluiten die in diezelfde periode zijn genomen negen van de tien keer haar-scherp in beeld.

Maar laten we al dat gepsychologiseer en gesociologiseer maar even terzijde schuiven. Dat is vooral gewauwel, werkverschaffing voor spionnen in het literatuurhuis, die schijflijsters van academici (van wie er elk jaar meer zijn) die elke kleinigheid aangrijpen om het maar vooral niet te hoeven hebben over stilistische effecten, verhaal en verbeelding – het zoete DNA van fictie – omdat ze zich daar niet prettig bij voelen en het gevaar dreigt dat ze dan vrijwel zonder aantekeningen een college van vijftig minuten moeten zien te vullen. En dat is pas écht dood-eng: pijnlijke stiltes en studenten die je aangapen.

Welk appeltje ik ook te schillen mocht hebben met sommige van Michel Houellebecq's conclusies en aannames, aan zijn centrale stelling heb ik nooit getwijfeld: dat Lovecrafts oeuvre tegen de wereld en tegen het leven is gericht. Als lezer van weird fiction én als iemand die er zijn bijdrage aan heeft geleverd, begreep ik meteen dat Houellebecq iets had geschreven wat ik zelf al lang ervoer, maar nooit onder woorden had kunnen brengen, namelijk dat weird fiction, horror en macabere verhalen een krachtig NEE uitspreken tegen de wereld zoals die is en tegen de werkelijkheid zoals die er volgens de wereld zou móeten uitzien. En (Houellebecq zegt dat niet in zoveel woorden, maar uit zijn bewondering voor Lovecraft blijkt dat heel duidelijk) hoe *groter de verbeelding* en *hoe sterker de band tussen auteur en lezer*, des te nadrukkelijker en overtuigender dat NEE weerklinkt. Houellebecq verwoordt de techniek die benodigd is voor zo'n keiharde schreeuw in opeenvolgende tussenkopjes, en ik denk dat het geen afbreuk doet aan zijn overkoepelende doelstelling om ze hier even achter elkaar te zetten:

Zet het verhaal in als een stralende zelfmoord, spreek zonder versagen het grote NEE tegen het leven uit; dan zult u een machtige ka-

thedraal zien, en uw zinnen, dragers van onzegbare ontregelingen, zullen de contouren schetsen van een totale waanzin die zal opgaan in de onnoembare architectuur der tijden.

Dat is onontbeerlijk advies voor de aanstaande schrijver van weird fiction.⁴ Voor de lezer die voor het eerst met Lovecraft kennismaakt, is het – afgezien van Houellebecq's essay, waar het deel van uitmaakt – een nuttige toetssteen en een manier om te kunnen begrijpen hoe Lovecraft te werk ging. Hoe Lovecraft sláágde, dat is een raadsel dat geen enkel boek, essay of college ooit zal kunnen ontrafelen. Dat is iets wat zich afspeelt tussen elke lezer en de Lovecraft die hij of zij ontdekt, de Lovecraft die de verbeelding van de lezer weet open te breken met die lange, wringende passages die bijna lijken te schreeuwen... tot ze 's avonds laat, als je de slaap niet kunt vatten en de maan met haar koude blik door het raam loert, opeens een fluisterstem worden.

De stem die je toefluistert vanuit het kussen.

In elke generatie komt een deel van de nieuwe jonge lezers zelf bij Lovecraft uit, zonder tip of duwtje, net als een gedeelte van elke generatie uitkomt bij Agatha Christie... en bij Stokers *Dracula*... en, naar ik aanneem, de komende jaren en misschien zelfs wel eeuwen, bij de *Harry Potter*-boeken. Wat Lovecraft uniek maakt en waarom hij dit vlammende, vurige essay verdient, heeft niet zozeer met zijn literaire verdiensten te maken – o, zo'n glibberige term – als wel met zijn brute uithoudingsvermogen. In tegenstelling tot Christie of Stoker of Rowling in onze tijd was Lovecraft namelijk geen bestsellerauteur.⁵ Hij schreef in alle anonimiteit (en met de hand), kreeg er karig

4. Hoewel makkelijker gezegd dan gedaan. En ik spreek uit ervaring.

5. Er zijn maar weinig zinnen die me zo diep hebben geraakt als het eenvoudige zinnetje waarmee Houellebecq zijn uiteenzetting over HPL's vruchteloze zoektocht naar een baan in New York afsluit: 'En hij begint zijn meubels te verkopen.'

voor betaald en stierf in deftige armoede. Maar, zoals Houellebecq ook zegt: 'Lovecraft sterft, zijn oeuvre wordt geboren.' En sindsdien is dat oeuvre, waarin de teksten die Houellebecq terecht als 'groot' aanmerkt het middelpunt vormen, altijd herdrukt en hebben zijn boeken ettelijke tientallen miljoenen dollars opgebracht.⁶

Houellebecq houdt zich met de *financiële* nalatenschap van Lovecrafts oeuvre verder niet bezig, en dat hoeven wij evenmin te doen. Met zijn *creatieve* nalatenschap moeten we ons daarentegen zeer zeker bezighouden. Houellebecq noemt twee schrijvers die door Lovecraft zijn beïnvloed: Frank Belknap Long en Robert Bloch. Er bestaan nog tientallen anderen, te beginnen met het Texaanse wonderkind Robert E. Howard, wiens verhalen over Conan de Barbaar in veel gevallen nauwelijks verbloemde Lovecraft-pastiches zijn, die zelfs tot een heel nieuw genre hebben geleid, en wellicht eindigend bij Joyce Carol Oates, die Lovecraft grote lof heeft toegezwaaid en zijn invloed volmondig erkende, in elk geval voor haar naar gothic neigende werk. En tussen Howard en Oates in (een grotere literaire kloof kan ik me trouwens moeilijk voorstellen) zit een heel pantheon van schrijvers die door Lovecraft en zijn dromen zijn geraakt. Soms rechtstreeks, soms via een omweg (zo heb ik Lovecraft

6. Waar dat geld naartoe ging, nog steeds naartoe gaat en naartoe zal blijven gaan totdat Lovecrafts oeuvre tot het publiek domein zal behoren, is op zich al een interessante studie waard. Uit zijn korte huwelijk met Sonia Greene kwamen geen nakomelingen voort en het copyright op zijn werk heeft jarenlang berust bij Arkham House, opgericht door Donald Wandrei en August Derleth, twee schrijvers op wie Lovecrafts werk een grote invloed heeft gehad. Derleth en de onberekenbare Wandrei raakten gebrouilleerd en Derleth leidde Arkham House daarna in zijn eentje, tot zijn dood. De uitgeverij is ter ziele gegaan, maar een groot deel van Lovecrafts copyright berust blijkbaar bij April Derleth, August Derleths dochter. Eén ding staat vast: ergens heeft iemand miljoenen verdiend aan de nalatenschap van dit eenzame genie dat zo arm als een kerkrat het graf in ging.

per toeval ontdekt doordat ik Robert Bloch op mijn tiende ontdekte), soms gedwongen, soms met een vederlichte aanraking van een uitgestoken verbeeldingsvleugel. Die lijst schrijvers zou onder meer bestaan uit Clark Ashton Smith, William Hope Hodgson, Fritz Leiber, Harlan Ellison, Jonathan Kellerman, Peter Straub, Charles Willeford, Poppy Z. Brite, James Crumley, John D. MacDonald, Michael Chabon, Ramsey Campbell, Kingsley Amis, Neil Gaiman, Flannery O'Connor en Tennessee Williams. En dat is dus nog maar het begin van de lijst.

Dit zijn ook niet per se de belangrijkste namen. De meeste lezers krijgen tussen hun dertiende en hun zeventiende met een gevaarlijk 'dood punt' te maken, omdat je op die leeftijd de boeken van je kindertijd weglegt, maar nog niet naar volwassen boeken grijpt. En we weten dat veel kinderen er nooit in slagen die kloof te dichten. Zijn ze eenmaal volwassen en neem je een kijkje bij hen thuis, dan tref je daar naar alle waarschijnlijkheid *Reader's Digest*, de *National Enquirer* en *Het toilet moppenboek* aan, en dat is het dan ook wel. Sommige kinderen ruilen tijdens die overgangsjaren Nancy Drew en R.L. Stine in voor Agatha Christie en Dean Koontz, en misschien voor Stokers *Dracula*. Zij worden de lezers die de bestsellers van het moment in huis halen en Danielle Steels pensioen blijven spekken.

Maar er is een derde groep – er is altijd een derde groep – die geen genoegen neemt met die karige kost en zin heeft in iets... gevaarlijkers. Ja. Ook al horen ze midden in de nacht een stem vanuit hun kussen en heeft de maan die door het raam loert meer weg van een doodskop dan van een romantisch beeld uit een popliedje. Ja, zelfs dan. En volgens mij komt het door deze derde groep dat Lovecraft tot ver na zijn dood is blijven voortbestaan in weerwil van – de ironie ten top – zijn eigen keiharde afwijzing van het leven.

Alle literatuur, maar vooral fantasy en weird fiction, is als een grot waarin zowel lezers als schrijvers zich verstoppen voor het leven. (Dat is ook de reden dat zo veel ouders en onderwijzers